

Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması Üzerine İktisadi Bir Değerlendirme

Erdem ATEŞ*

Öz: Küreselleşmenin ortaya çıkmasıyla beraber, ticaretin serbestleştirilmesi düşüncesi ivme kazanmıştır. Bu süreç, doğu bloku ülkelerinin liberal ekonomiye geçmeleri ile daha da hızlanmıştır. Küresel ticaretin düzenlenmesi için 1947 yılında imzalanmış olan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) kurumsal hale getirilerek, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) 1995 yılında faaliyete geçirilmiştir. Küresel ticareti serbestleştirmek için öncelikle WTO öncülüğünde ve çok taraflı çabalar ortaya konulmuştur. Fakat bu çabalar 2001 yılında gerçekleştirilen Doha Kalkınma Turu sırasında çıkmaza girmiştir. Bunun üzerine ülkeler çok taraflı çabalardan vazgeçerek, iki veya birkaç ülkenin katılımı ile oluşturulan bölgesel ticaret anlaşmalarına yönelmişlerdir.

Çin, 2001 yılında WTO üyesi olmuştur. Bu tarihten itibaren Çin'in dünya ticareti içerisindeki payı hızla artmıştır. Çin'in dünya ticaretinden aldığı payın hızla artması nedeniyle başta ABD olmak üzere bazı gelişmiş ülkeler bölgesel ticaret anlaşmalarına yönelerek güvenli bir ticaret alanı oluşturmaya çalışmaktadırlar. Çin'de bu politikaya, kendi güvenli ticaret alanını oluşturmaya çalışarak cevap vermiştir. Çin'in güvenli ticaret alanı oluşturma stratejisinin iki ana unsuru bulunmaktadır. Birincisi; ülkelerin ulaşım başta olmak üzere altyapı kapasitelerini geliştirerek ticaret maliyetlerini azaltmayı amaçlayan Bir Kuşak Bir Yol projesidir. İkincisi ise; Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık adı verilen ve 15 ülke katılımı ile imzalanmış olan serbest ticaret anlaşmasıdır. Çalışmada, RCEP anlaşmasına giden süreç, nedenleri, amaçları, dünya ticareti açısından önemi irdelenmiştir. Buna ek olarak anlaşmanın en büyük paydaşı olan Çin'in 2010-2020 dönemi ihracat ve ithalat verileri incelenmiş ve yoğunlaşma oranı, ticarete entropi endeksi, Nispi Entropi Endeksi ve bilateral ticarete yoğunlaşma endeksleri ile ülkeler arasındaki ticari yoğunlaşma hesaplanmıştır. Sonuç olarak, ihracatta Çin'in tüm üyelere yoğunlaşmasının olduğu; ithalatta ise Endonezya, Güney Kore, Malezya'ya yoğunlaşmasının var olduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: RCEP, Uluslararası Ticaret, Çin, Uluslararası İktisadi Kurumlar, Ekonomik Entegrasyon.

---

* Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, erdem.ates@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1459-9555; *Gönderim Tarihi:* 18 Haziran 2021; *Makale Kabul Tarihi:* 27 Ocak 2021

Önerilen Atıf: Ateş, E., (2022). Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (Rcep) Anlaşması Üzerine İktisadi Bir Değerlendirme, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 5(9), s.44-70

An Assessment of the Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement

Abstract: With the emergence of globalization, the idea of trade liberalization gained momentum. This process has been further accelerated by the transition of the Eastern Bloc countries to a liberal economy. The General Agreement on Customs Tariffs and trade (GATT), signed in 1947 for the regulation of global trade, was made institutional and the World Trade Organization (WTO) was put into operation in 1995. Multilateral efforts have been put forward, primarily under the leadership of the WTO, to liberalize global trade. But these efforts came to a standstill during the Doha Development Tour in 2001. In addition, countries have abandoned multilateral efforts and turned to regional trade agreements created with the participation of two or more countries. China became a WTO member in 2001. Since then, China's share in World Trade has increased rapidly. Because of China's increasing share of World Trade, some developed countries, especially the United States, are trying to create a safe trade area by turning to regional trade agreements. China has responded to this policy by trying to create its own safe trade area. There are two main elements of China's strategy to create a safe trade area. First; it is a One Belt One Road project that aims to reduce trade costs by developing countries' infrastructure capacities, especially transport. The second is a free trade agreement called the Regional Comprehensive Economic Partnership, signed with the participation of 15 countries. In the study, the process leading to the RCEP agreement, its reasons, objectives, and its importance in terms of World Trade were examined. In addition, China's export and import data for the period 2010-2020, the largest stakeholder in the agreement, were examined and the Concentration Ratio, Herfindal-Hirschman Index, Trade Entropy index, relative Entropy Index and bilateral trade Intensity index and trade Concentration Index were calculated. As a result, exports were concentrated in all members of China, while imports were concentrated in Indonesia, South Korea, Malaysia.

Key Words: *RCEP, International Trade, China, International Economic Institutions, Economic Integration.*

Giriş

Dünya ticaretinin serbestleştirilmesi, iktisat biliminin ortaya çıktığı ilk dönemlere kadar uzanan bir düşüncedir. Bu düşünce ilk olarak klasik iktisadi düşünce kapsamında ortaya atılmıştır. Ticaretin serbestleştirilmesi ile dünya kaynaklarının daha verimli kullanılacağı ve bu sayede refahın artacağı öne sürülmüştür. Daha sonrasında bu

düşünce liberal iktisat öğretisinin temel savlarından birisi haline gelmiştir.

Dünya ticaretinin serbestleştirilmesi adına atılan en önemli adımların İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra atıldığı söylenebilir. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünya iki siyasi kutba ayrılmıştır. Liberal ekonomik görüşün hâkim olduğu Batı bloğunda ticareti serbestleştirmek için 1947 yılında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade GATT) anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma, o döneme kadar küresel ticareti serbestleştirmek için atılmış en kurumsal adım olarak görülebilir. 1980'li yıllarda ortaya çıkan küreselleşme olgusu üretimin küreselleşmesini de beraberinde getirmiştir. Üretim küreselleşmesi ile üretim parçalara ayrılmış ve her bir bölümü onu en düşük maliyetle üretebilen ülkede gerçekleştirilerek sonradan nihai mal haline getirilmeye başlanmıştır. Bu durum çok uluslu şirketlerin farklı ülkelere yatırım yapmalarını da beraberinde getirmiş, dünya ekonomisinin bütünleşme düzeyi hızla artmış ve dünya ticaretinin serbestleştirilmesi için ülkeleri daha istekli hale getirmiştir. İlerleyen dönemlerde GATT anlaşmasının dünya ticaretinin ihtiyaçlarının gerisinde kaldığı anlaşılmıştır. Bu nedenle GATT'ın yerini 1995 yılında Dünya Ticaret Örgütü (WTO) almıştır. WTO'nun kurulması ile ticaretin serbestleştirilmesi çabaları daha kurumsal bir hale gelmiş ve küresel boyutta ilerlemiştir. WTO bünyesinde dünya ticaretini serbestleştirmek için 2001 yılına kadar çok sayıda tur (round) düzenlenmiştir. Bunların içinde en önemlilerinden olan Doha Kalkınma Turu ise taraf ülkelerin anlaşma sağlayamamaları nedeniyle tıkanmıştır. Bu durum ülkeleri bölgesel bütünleşmelere yöneltmiş ve bu yolla ticareti serbestleştirme yolunu izlemek durumunda bırakmıştır.

Özetlemek gerekirse, ticaretin serbestleştirilmesi çabalarını, iki ana başlık altında incelemek mümkündür. Birincisi; Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (General Agreement on Tariffs and Trade GATT) ve ardından kurulan Dünya Ticaret Örgütü (WTO) yoluyla yapılan "küresel" çabalar; ikincisi ise, coğrafi olarak birbirine yakın veya ticari bağları kuvvetli olan ülkelerin "bölgesel" çabalarıdır. Bu çabalar ekonomik bütünleşme adı verilen kavramı ortaya çıkartmıştır. Ekonomik bütünleşme; ticaretin önündeki engelleri kaldıran, dâhil olan ülkeler arasındaki ticaret hacmini artırıp daha kuvvetli ticari bağlar kurmalarını sağlayan oluşumlardır. Ülkeleri

ekonomik bütünleşme yapmaya iten bazı nedenler bulunmaktadır. Bunlar; güvenli bir ticaret alanına sahip olmak, ürünleri için yeni pazarlar bulmak ve üretim için gerekli olan hammaddelere daha ucuza ulaşmak vb. olarak sayılabilir.

Ekonomik bütünleşmeler arasında en yaygın olanı Serbest Ticaret Anlaşması (STA)'dır. STA, iki ya da daha fazla ülke arasında ticaretin önündeki engelleri ortadan kaldırarak taraflar arasında bir serbest ticaret alanı oluşturmasını sağlayan bir ekonomik bütünleşme türüdür. Fakat STA ile taraf ülkeler üçüncü ülkelerle ticaretlerinde bireysel düzenlemeleri sürdürebilmektedirler.

Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (RCEP) ilk olarak Ekim 2012 tarihinde 21. ASEAN Zirvesinde önerilmiş bir STA'dır (Wardani & Cooray, 2019: 34). Daha sonrasında kapsamı ve aday ülkelerin sayısı artmış, 15 Kasım 2020 tarihinde 15 üye tarafından imzalanmıştır. RCEP'e, ASEAN üyesi (Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam) ve beş adet diğer ülke (Avustralya, Çin, Japonya, Yeni Zelanda ve Güney Kore) dahil olmuştur. RCEP'e dahil olan ülkelerin toplam nüfusu yaklaşık 2,18 trilyon kişi iken toplam GSYH'ları 22,47 milyar dolar seviyesindedir ve bu oran dünya GSYH'sının yüzde 30'una denk gelmektedir (Chang vd., 2020: 144). Anlaşmanın kapsadığı ülkelerin nüfus ve ekonomik büyüklükleri baz alındığında, RCEP dünyanın en büyük STA'sı olarak adlandırılmaktadır (Gao & Shaffer, 2021: 1). RCEP anlaşmasının metninde anlaşmanın amaçları Asya'nın ekonomik bütünleşmesini yaygınlaştırmak ve derinleştirmek, ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı güçlendirmek ve anlaşma sayesinde ekonomik iş birliği ve bağlantıları arttırmak olarak sayılmıştır (RCEP, 2021: 3).

Çalışmanın amacı, RCEP anlaşmasının amaç ve motivasyonun neler olduğunu belirlemek, anlaşmanın kapsamı ile anlaşmanın bölümleri hakkında bilgi vermek ve imzacı ülkelerin birbirlerine karşı dış ticarete yoğunlaşmaya sahip olup olmadıklarını incelemektir. Çalışmanın Türkçe literatürde RCEP konusunda bulunan kısıtlı kaynakların genişletilmesine katkı vereceği düşünülmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde RCEP anlaşmasına ekonomik açıdan yaklaşan akademik yayınlar özetlenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ekonomik bütünleşmeler hakkında bilgi verilmiş, üçüncü bölümde ise RCEP anlaşmasının nedenleri ve süreci hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde RCEP anlaşma metni

incelenmiş ve anlaşmanın kapsam ve içeriği kısaca açıklanmıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde ise, çalışmada kullanılan veri seti ve yöntem tanıtılarak, hesaplanan yoğunlaşma oranı (Concentration Ratio-CR), Herfindal- Hirschman endeksi (HH- Index), ticarete entropi endeksi (Trade Entropy Index- TE), Nispi Entropi Endeksi (Relative Entropy Index- REI) ve bilateral ticarete yoğunlaşma endeksi (Bilateral Trade Intensity Index- BT) sonuçları verilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise, anlaşmanın dünya ticaretinde oluşturabileceği etkiler değerlendirilmiş ve bu kapsamda politika önerilerinde bulunulmuştur.

Literatür Taraması

RCEP ekonomik, siyasi ve uluslararası ilişkiler olmak üzere birçok alanı etkileyen bir STA'dır. Bu nedenle literatürde, anlaşmayı farklı akademik disiplinler çerçevesinde inceleyen çalışmalara rastlanmıştır. Çalışma anlaşmanın iktisadi yönüne odaklandığı için, bu kısımda anlaşmanın iktisadi yönüne incelemiş olan çalışmalara yer verilmiştir.

Fukunaga ve Isono (2013) çalışmasında, RCEP anlaşmasının taraf ülkeler arasındaki dış ticaret etkileri incelenmiştir. Çalışmada dış ticaret analizlerinden sıklıkla kullanılan Global Trade Analysis Project (GTAP) yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, anlaşmanın taraf ülkeler arasındaki ticareti en yüksek düzeyde artırması için hem tarife indirimleri yapılması hem de tarife dışı engellerin ortadan kaldırılması gerektiği belirtilmiştir.

Li ve Moon (2018) çalışmasında, RCEP anlaşmasının Çin ve Güney Kore'nin ticaretine olası etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada dört ayrı senaryo kurulmuş ve hesaplanabilir genel denge yöntemiyle analiz gerçekleştirilmiştir. Ticareti en çok artırması beklenen senaryo, ticaret maliyetlerinin yüzde 50 azaltıldığı ve tarife dışı engellerin de ortadan kaldırıldığı senaryo olduğu görülmüştür. Sonuç olarak; Çin'in ticaretinin yüzde 1,5 milli gelirinin ise yüzde 2,5 artacağı, Güney Kore'nin ticaretinin ise yüzde 0,6 milli gelirinin ise yüzde 2-3 civarında artacağı tahmin edilmiştir.

Wignaraja (2018) çalışmasında RCEP anlaşmasının Hindistan ve Sri Lanka üzerinde oluşturacağı muhtemel ekonomik etkiler analiz edilmiştir. Sonuç olarak; anlaşmaya dâhil olmanın ülkelere avantaj sağlayacağı çünkü anlaşmanın ticaret yaratıcı etkiler ortaya çıkaracağı

ve bölge ülkeleriyle var olan ticari bağların daha da artacağı ön görülmüştür.

Wardani ve Cooray (2019) çalışmasında RCEP anlaşmasının önemli iki ülkesi olan Çin ve Japonya'nın ikili ticareti ürün bazlı olarak incelenmiştir. Sonuç olarak; ekonomik olarak birbirlerine bağımlı fakat aralarında politik ve tarihi sorunlar bulunan iki ülkenin RCEP anlaşması ile ticari bağlarını artırabilecekleri ön görülmüştür.

G., Sen, ve Srivastava (2019) çalışmasında RCEP STA'sının Hindistan'ın otomobil endüstrisi üzerindeki muhtemel etkisi analiz edilmiştir. Çalışmada dış ticaret analizlerinden sıklıkla kullanılan Global Trade Analysis Project (GTAP) yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, anlaşma ile sağlanacak tarife azalışlarının Hindistan'ın otomobil endüstrisine olumlu etki yapacağı tahmin edilmiştir.

Chang, Huang, Shang, ve Chiang (2020) çalışmasında, RCEP STA'sının olası ticaret etkileri incelenmiştir. Çalışmada 2007, 2010 ve 2015 yılları yer alırken analiz Poisson quasi-maximum likelihood (PQML) tahmincisi ile çekim modeli kullanılarak yapılmıştır. Sonuç olarak; lojistik performans (LPI), gemi taşımacılığı bağlantı (LSCI) ve taşımacılık hacim (TEU) endekslerinin ticaret hacmini pozitif etkilediği görülmüştür. Bu nedenle RCEP'in taraf ülkeler arasındaki ticaretin artmasına neden olacağı düşünülmektedir.

Al-Qudah, Al-Okaily, ve Alqudah (2021) çalışmasında, RCEP anlaşmasının sürdürülebilir kalkınma üzerindeki etkisi analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında 15 RCEP üyesinin 2015-2019 dönemi verileri kullanılmıştır. Sonuç olarak; sosyal girişimcilik ve buluşlar ile sürdürülebilir kalkınma arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca buluş sayısının, sürdürülebilir kalkınmayı dolaylı etkiler ile de olumlu etkilediği görülmüştür.

Ekonomik Bütünleşmeler

Ekonomik bütünleşme devletlerin kişiler, mallar ve üretim faktörleri üzerine getirdiği kısıtlamaları kaldırarak, bölgesel olarak piyasaların bütünleştirilmesi süreci olarak tanımlanabilir (Hepaktan & Çınar, 2011: 118). Ekonomik bütünleşme; dış ticaretin önündeki engelleri kaldırarak, üye ülkelerin ekonomik yapılarını birbirlerine yakınlaştıran ve taraf olan ülke ekonomilerinin uyumlarını güçlendiren bir oluşumdur (Ateş, 2017: 32).

Ülkeleri ekonomik bütünleşmelere yönlendiren bazı nedenler bulunmaktadır. Bunlar maddeler halinde şöyle sayılabilir;

- 1) Ekonomik bütünleşmelerin en temel amacı ticareti serbestleştirmektir. Bu yolla taraf ülkeler, gümrük tarifeleri, kotalar ve tarife dışı engeller gibi ticareti olumsuz etkileyen önlemleri karşılıklı olarak kaldırmaktadırlar.
- 2) Ülkeler ekonomik bütünleşmeler yoluyla üretim kapasitelerini, kaynak verimliliklerini ve toplumsal refahlarını artırmayı amaçlamaktadırlar (Seyidoğlu, 2015: 240).
- 3) Ülkeler ticaret yaptıkları ülke sayısını artırarak, yani ülke çeşitlendirmesine giderek dış ticaret gelirlerini, ortaya çıkabilecek olumsuz şoklara karşı korumak amacıyla ekonomik bütünleşmelere yönelmektedirler.
- 4) Özellikle az gelişmiş ülkeler bölgesel bütünleşmeler ile güç birliği yaparak, gelişmiş ülkelere karşı yaşadıkları dezavantajları (kaynak verimsizliği, teknolojik yetersizlikler, yetişmiş işgücü yetersizliği vb.) en aza indirmeyi amaçlamaktadırlar.
- 5) Ekonomik bütünleşmeler ile ülkeler, ekonomik ve siyasi güçlerini birleştirerek büyük bir güç olarak ortaya çıkmak ve dünya siyasetinde etkin bir rol oynamayı amaçlayabilirler.
- 6) Çevre ülkelerinin son dönemde ekonomik bütünleşmelere yönelmiş olması, o ülkenin ayrımcı muameleye uğramaktan çekinmesine neden olabilir. Bu durumda kalan ülkeler ekonomik bütünleşmelere dahil olmayı tercih edebilirler (Balkır, 2010: 3).
- 7) Küreselleşme sonrasında ülkeler arasında hızla artan rekabetin etkilerini güç birliği yaparak aşmak istemeleri de ülkeleri ekonomik bütünleşmelere dahil olmaya teşvik etmektedir.

Ekonomik bütünleşme türleri, belirli mal gruplarında yapılan vergi ve vergi benzeri indirimlerinden ibaret olabileceği gibi; iki veya daha çok sayıda ülke ekonomisinin tam olarak uyumlaştırılması ile en kapsamlı şeklini alabilir. Bazı ekonomik bütünleşme türlerinde sadece ülkeler arasındaki mal ve hizmet akımları serbestleştirilirken, bazılarında buna üretim faktörleri serbestliği, en kapsamlı halinde ise ekonomi politikalarının uyumlaştırılması eklenmektedir. Ekonomik bütünleşme türleri sırasıyla; Tercihli ticaret antlaşmaları, serbest ticaret antlaşmaları, gümrük birliği, ortak pazar, ekonomik birlik aşamalarından oluşmaktadır (Ateş, 2017: 35). Tercihli ticaret antlaşmaları en dar kapsamlı ticari bütünleşme türüdür. Anlaşmaya taraf olan ülkeler, birbirlerinin mallarına üçüncü ülkelere

uyguladıklarından daha düşük gümrük tarifesi uyguluyorlar. Serbest ticaret anlaşmalarında ülkeler kendi aralarındaki ticarete gümrük tarifeleri ve miktar kısıtlamalarını kaldırmaktadır. Fakat bütünleşme dışında kalan ülkelere karşı kendi ticaret politikalarını uygulayabilmektedirler. Gümrük birliği aşamasında ülkeler kendi aralarında tüm dış ticaret kısıtlamalarını ortadan kaldırmakta ve birlik dışı ülkelere ortak gümrük tarifesi uygulamaktadırlar. Ortak pazar, daha önce sayılmış olan bütünleşme türlerinin özelliklerini bünyesinde barındırmakta buna ek olarak emek ve sermaye hareketleri de serbestleştirilmektedir. Ekonomik birlik ise üye ülkelerin ekonomik, mali ve sosyal politikalarının koordinasyonu, tek bir piyasa sistemi, tek bir merkez bankası ve ortak bir dış ticaret politikasını kapsamaktadır.

Ekonomik bütünleşme türleri arasında en revaçta olanın STA'lar olduğu söylenebilir. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) verilerine göre 2021 yılı itibarıyla dünya genelinde 560 adet ekonomik bütünleşme türü yürürlükte bulunmaktadır. Bunların 318 adeti STA'lardan oluşmaktadır (WTO, 2021). STA, iki ya da daha fazla ülke arasında ticaret engellerini ortadan kaldırarak taraflar arasında bir serbest ticaret alanı oluşturmasını sağlayan ancak taraf ülkelerin üye olmayan üçüncü ülkelerle ticaretinde bireysel düzenlemelerini sürdürmelerine izin veren ekonomik bütünleşme türü olarak tanımlanabilir. RCEP anlaşması kapsamı ve içeriği itibarıyla bir STA'dır.

Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (Rcep) Anlaşmasına Giden Sürecin Amaçları

RCEP anlaşmasının öncüsü olarak Asya Pasifik Serbest Ticaret Alanı (Free Trade Area of the Asia Pacific- FTAAP) görülmektedir (Hamanaka, 2014: 181). FTAAP, Ekim 2004 tarihinde Santiago'da düzenlenmiş olan Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (Asia Pacific Economic Cooperation- APEC) liderler zirvesinde önerilmiştir. Yapılan bu ilk öneri zirvede kabul görmemiş fakat Ekim 2006 tarihinde Ha Noi şehrinde gerçekleştirilen APEC liderler zirvesinde yapılan ikinci öneri ABD'den de destek bulmuştur. Bu destek ile APEC ülkeleri, ABD ve Çin'in dahil olacağı bir serbest ticaret anlaşması imzalanması olasılığı kuvvetlenmiştir. Fakat ABD, Çin'in FTAAP'ye dahil olma konusundaki istekli tavrı nedeniyle öncüsü olduğu Trans-Pasifik Ortaklığı'na (Trans Pacific Partnership- TPP) yönelmiştir. ABD'nin TPP vasıtasıyla Asya kıtasındaki müttefikleriyle

olan bağlarını kuvvetlendirerek bölgedeki varlığını artırmak istediği ayrıca dünya ticaretinde kural koyucu ülke konumunu sürdürmeyi düşündüğü söylenebilir (Ye, 2015: 207). Çin'in TPP'ye katılma konusunda istekli olduğu iddia edilmiştir. Çin'in TPP'ye katılmak istemesinin nedenleri olarak; TPP'nin dünya ticaret dengelerini şekillendireceği ve bunun dışında kalınmak istenmemesi ve Çin'in yeni ihracat pazarlarına ihtiyaç duyması sayılabilir. Ancak ABD TPP gibi dünya ticaret sistemini derinden etkileyecek bir anlaşmaya Çin'in dahil olmasına sıcak bakmamıştır. ABD'nin bu tavrına Çin, RCEP anlaşmasına ağırlık vererek karşılık vermiştir (Sönmez, 2020: 39). 23 Ocak 2017 tarihinde ABD eski başkanı Donald J. Trump, ABD'nin TPP'den çekilmesine neden olan başkanlık emrini imzalamıştır (USTR, 2017). Bu gelişme nedeniyle RCEP'in önemi artmış, bazı uzmanlara göre TPP'nin alternatifi haline gelmiştir (Yu, 2017: 676; Wu, 2020: 108). ABD'nin TPP'den ayrılmasının dünya ticaret sistemini şekillendirme konusundaki üstünlüğünün sarsılmasına ve RCEP vasıtasıyla başta Çin olmak üzere diğer üye ülkelerin bu boşluğu doldurmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Kasım 2012 tarihinde Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) ülkeleri ve 6 ülke (Avustralya Çin, Japonya, Güney Kore, Hindistan ve Yeni Zelanda) tarafından RCEP adı verilen STA'nın görüşmelerine başlama kararı alınmıştır (Fukunaga ve Isono, 2013: 1). Sekiz yıl ve 31 görüşme turundan oluşan müzakere sürecinden sonra RCEP 15 Ekim 2020 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşma 20 başlıktan oluşmaktadır. RCEP sadece ticaretin önündeki engelleri kaldırmayı amaçlayan bir STA'nın ötesinde, doğrudan yabancı yatırım, serbest bölgeler, mal ve hizmet ticareti, gerçek kişilerin geçici hareketi, menşe kuralları, gümrük prosedürleri, fikri mülkiyet, rekabet, devlet alımları ve bilgi ve teknoloji transferi vb. birçok alanı kapsamaktadır. RCEP, üye ülkelerin toplam GSYİH'larının dünya GSYİH'sının yaklaşık yüzde 30'u olduğu düşünüldüğünde dünyanın en büyük ticaret bloğu olarak tanımlanmaktadır (Panda, 2014: 51). RCEP, genellikle Doğu Asya STA'sı (EAFTA) ve Doğu Asya Kapsamlı Ekonomik İş Birliği (CEPEA)'nin birleşimiyle "ASEAN++" olarak tanımlanmaktadır. RCEP, ASEAN merkezli bir anlaşma olmasına rağmen, özellikle Batılı kaynaklarda "Çin merkezli" olarak nitelendirilmektedir.

Çin özellikle Dünya Ticaret Örgütü (WTO) üyesi olduğu 2001 yılından itibaren dünya ticaretindeki ağırlığını artırmıştır. Çin, 2000 yılında dünyanın en büyük 7. ihracat ve 8. ithalat ülkesiyken, 2020

itibariyle dünyanın en büyük ihracatçısı ve 2. en büyük ithalatçı ülkesi konumuna gelmiştir. Bununla beraber, 2008 küresel krizine kadar Çin ekonomisinin yüksek büyüme rakamları kaydettiği ve yüksek ticaret fazlaları verdiği görülmüştür. Fakat 2008 küresel krizi sonucunda oluşan talep daralmasından Çin ekonomisi de olumsuz etkilenmiş Çin ekonomisi yavaşlamış ve ihracatı azalmıştır. Bu durum Çin'in güvenli bir ticaret alanı yaratmak istemesine neden olmuştur. Güvenli bir ticaret alanına sahip olmak için Çin'in iki ayrı stratejiyi eşzamanlı olarak yürüttüğü söylenebilir. Bunlar; Bir Kuşak Bir Yol (One Belt One Road- OBOR) ve RCEP STA'sıdır.

Kuşak-Yol, ülkelerin alt ve üst yapı stoklarının ve kalitelerinin artırılarak ticaret maliyetlerini azaltmayı ve bu yolla ticareti artırmayı amaçlayan bir girişimdir. Kuşak-Yol girişimi ilk olarak, 2013 yılında Çin Devlet Başkanı Xi Jinping tarafından Kazakistan'da yaptığı bir konuşması sırasında kamuoyuna açıklanmıştır. Xi Jinping konuşmasında, girişimin sadece kara güzergâhı olan "İpek Yolu Ekonomik Kuşağı" hakkında bilgi vermiş, girişimin deniz güzergâhı olan "21.yy. Deniz İpek Yolu" ise ilk kez Çin Başbakanı Li Keqiang'ın tarafından 2013 yılında Brunei'de yapılan 16. ASEAN-Çin zirvesinde açıklanmıştır (Yiğenoğlu, 2018: 11) Girişim kapsamında Kuşak-Yol üyesi ülkelerin kara, deniz ve hava yolu ulaşım kalitelerini artırmaya yönelik yatırımlar yapılmaktadır.

Dünya ticaretini serbestleştirmek için genellikle ekonomik bütünleşme türlerinden olan Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) kullanılmaktadır. Dünya ticaretini serbestleştirme konusunda büyük umutlar bağlanmış olan, WTO bünyesinde gerçekleştirilen Doha Kalkınma Turu'nun anlaşma sağlanamadığı için tıkanmasından sonra bu eğilim hız kazanmıştır. Kuşak-yol girişimi ise, STA aracılığıyla ticaretin serbestleştirilmesi çabalarından farklılık göstermektedir. STA'larda taraf ülkeler gümrük tarifelerine indirim uygulayarak ticaret maliyetlerini azaltma yolunu izlerlerken, Kuşak-Yol girişiminde ulaşım ve taşıma maliyetleri azaltılarak ticaret maliyetlerinin düşürülmesi hedeflenmektedir. Buna ek olarak Çin STA'lar yoluyla da bu çabasını desteklemektedir. Özellikle Trump yönetiminin Trans-pasifik Yatırım ve Ticaret Ortaklığı Anlaşması'ndan (Trans-Pacific Partnership-TPP) çekilmesinden sonra oluşan boşluğu Bölgesel Kapsamlı Ekonomik Ortaklık (Regional Comprehensive Economic Partnership-RCEP) anlaşması ile doldurmaya çalışmaktadır (Nordin ve Weissmann, 2018: 249). RCEP

dünyanın en büyük STA'sıdır ve ASEAN üyeleri Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam ile birliğin diyalog ortaklarından Avustralya, Çin, Japonya, Güney Kore ve Yeni Zelanda tarafından imzalanmıştır. Anlaşmayı imzalayan ülkeler dünya GSYİH'sının yaklaşık yüzde 30'una sahiptirler (Aggarwal, 2016: 5). RCEP, Çin'in imzaladığı ilk çok taraflı STA olması nedeniyle önem taşımaktadır. Çin'in RCEP STA'sı ile milli geliri daha yüksek ülkelerle; Kuşak-Yol ile ise nispeten düşük milli gelire sahip ülkelerle ticaretin önündeki engelleri kaldırmaya çalıştığı söylenebilir. Kuşak-Yol girişiminin etkinliğinin, RCEP ile daha da artacağı, RCEP'in Kuşak-Yol'un bir tamamlayıcısı olduğu şeklinde görüşler bulunmaktadır (Vines, 2018: 338).

Literatürde RCEP'in, dahil olan ülke ve dünya ekonomilerini pozitif etkileyeceği düşüncesi hakim bulunmaktadır. Bu düşünceye göre; dahil olan ülkeler farklı bölge veya kıtalarda yer almakla beraber aynı arz zinciri içerisinde yer almaktadırlar. Bu durum RCEP üyelerinin ticaret hacmi ve yatırım düzeylerinin yükselmesi, küresel değer zincirinden aldıkları payların artması ve belli ürünlerde uzmanlaşma düzeylerini arttırmalarını sağlayacaktır (Al-Qudah, Al-Okaily, ve Alqudah, 2021: 7).

RCEP'in olumsuz sonuçları olacağı yönünde görüşler de mevcuttur. Gunnar Myrdal tarafından 1959 yılında Kutuplaşma Teorisi tanımlanmıştır. Teoriye göre gelişme düzeyleri farklı olan ülkelerin aynı ekonomik bütünleşme içerisinde yer aldıkları durumda, düşük gelirli ülkelerde gelirin giderek azalacağı, yüksek gelirli ülkelerde gelirin daha da artacağını savunulmaktadır. RCEP'e katılan ülkeler ekonomik gelişmişlik düzeyleri, kişi başına düşen GSYİH'ları vb. ölçütlerde farklılık göstermektedirler (Wignaraja, 2018: 6). Kutuplaşma teorisi dolayısıyla, RCEP'in düşük gelirli ülkelerin fakirleşmesine neden olabileceği iddia edilmektedir.

TPP ve RCEP dünya ticaretini serbestleştirme anlamında en iddialı iki STA olarak görülmektedir. İki anlaşmayı birbirinden ayıran bazı farklılıklar bulunmaktadır. Birincisi; TPP, RCEP'e kıyasla daha fazla üyeye ve daha yüksek fikri ve mülkiyet, yatırım, çevre, işgücü piyasası vb. standartlara sahip bulunmaktadır (Vines, 2018: 345). Bu nedenle TPP'ye dahil olma süreci ve müzakereleri RCEP'e kıyasla daha zorlu geçmektedir. İkincisi; iki anlaşmanın da arkasında politik düşüncelerin olduğu düşünülmektedir. TPP, ABD'nin Asyalı müttefiklerini bir arada tutmayı ve Çin'in politik ve ekonomik

hedeflerinin karşısında olmalarını sağlamayı amaçladığı söylenebilir (Ye, 2015: 208). RCEP'in ise, hem Çin'in ABD'nin kendisine karşı oluşturmaya çalıştığı politik ve ekonomik baskıyı azaltmak hem de Asya ülkeleri için güvenli bir ticaret alanı oluşturmayı amaçladığı düşünülmektedir.

Anlaşmanın Kapsamı, İçeriği ve Üyeleri

RCEP, 15 Ekim 2020 tarihinde 15 ülke tarafından ASEAN 37'nci Liderler Zirvesi'nde düzenlenen sanal törenle imzalanmıştır (T.C Ticaret Bakanlığı, 2020). RCEP anlaşmasının amacı, bölgesel ticaret ve yatırımın genişlemesini kolaylaştıracak ve küresel ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkıda bulunacak modern, kapsamlı, yüksek kaliteli ve karşılıklı yarar sağlayan ekonomik bir ortaklık kurmaktır (ASEAN, 2020: 1). Anlaşma 20 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin başlıkları Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: Anlaşmanın Bölümleri

Bölüm Numarası	Bölüm İsmi
1. Bölüm	Başlangıç Hükümleri ve Genel Tanımlamalar
2. Bölüm	Mal Ticareti
3. Bölüm	Menşei Kuralları
4. Bölüm	Gümrük İşlemleri ve Ticaretin Kolaylaştırılması
5. Bölüm	İnsan ve Bitki Sağlığı Önlem Standartları
6. Bölüm	Standartlar, Teknik Düzenlemeler ve Uygunluk Değerlendirme Prosedürleri
7. Bölüm	Ticaret Çözümleri
8. Bölüm	Hizmet Ticareti
9. Bölüm	Gerçek Kişilerin Geçici Hareketi
10. Bölüm	Yatırım
11. Bölüm	Fikri Mülkiyet Hakları
12. Bölüm	Elektronik Ticaret Kuralları
13. Bölüm	Rekabet Kuralları
14. Bölüm	Orta ve Küçük Girişimler
15. Bölüm	Ekonomik ve Teknik İş Birliği
16. Bölüm	Devlet Alımları
17. Bölüm	Genel Hükümler ve İstisnalar
18. Bölüm	Kurumsal Hükümler
19. Bölüm	Uyuşmazlıkların Çözümü
20. Bölüm	Son Hükümler

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 1’de görüldüğü üzere, anlaşmanın kapsamının geniş tutulduğu söylenebilir. Ayrıca günümüz ekonomileri için önemli hale gelmiş olan elektronik ticaret, insan ve bitki sağlığı, orta ve küçük girişimler gibi yeni başlıklar da anlaşmada yer almıştır. Bu başlıklar itibariyle anlaşmanın ekonominin güncel ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir yapıda olduğu söylenebilir.

Anlaşma metninde, anlaşmanın bölgesel ticaret ve yatırımı artırmayı ve küresel ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkı sağlamayı amaçladığı vurgulanmış; anlaşmanın modern, kapsamlı, yüksek kaliteli ve karşılıklı çıkara dayalı bir ekonomik ortaklık kurmaya amaçladığı belirtilmiştir (RCEP, 2021: 1). Anlaşma metninde sıkça, RCEP’in, WTO başta olmak üzere birçok uluslararası kuruluşun kurallarını benimsediği vurgulanmıştır. Ayrıca anlaşmaya dahil olan ülkeler arasındaki ticari ilişkilerin şeffaflık, öngörülebilirlik, tutarlılık ve iş birliği prensiplerine uygun olarak yürütülmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

Tablo 2’de RCEP üyesi ülkelerin toplam ihracat ve ithalat, nüfus ve GSYİH (gayri safi yurtiçi hasıla)larının, dünya ihracat ve ithalatı, nüfus ve GSYİH’ları içerisindeki payları, 2010-2020 dönemi itibariyle görülmektedir. Tabloya göre hem ihracat hem de ithalatta yıllar içerisinde RCEP üyelerinin paylarının arttığı görülmektedir. 2020 yılı itibariyle Dünya ihracatının yüzde 24,95’inin, ithalatının ise yüzde 31,37’sinin RCEP ülkeleri tarafından gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Nüfus verisine bakıldığında, RCEP üyelerinin dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 30’una sahip oldukları söylenebilir. GSYİH’ya bakıldığında ise, RCEP üyelerinin dünya GSYİH’sının yaklaşık yüzde 27-28’ini oluşturduğu görülmüştür.

Tablo 2: RCEP Ülkelerinin Dünyadaki Payları (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
İhracat	22,27	22,87	23,63	23,64	23,45	23,16	22,83	23,83	24,11	24,08	24,95
İthalat	28,01	27,00	27,44	27,02	27,69	29,80	30,09	30,21	29,71	29,81	31,37
Nüfus	30,88	30,73	30,57	30,42	30,27	30,12	29,98	29,84	29,70	29,54	
GSYİH	24,53	24,88	25,43	25,97	26,31	26,68	27,09	27,49	27,82	28,22	

Kaynak: IMF verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Veri Seti, Yöntem ve Analiz

Çalışmada, anlaşmaya dâhil olan ülkelerin 2010-2020 verileri yıllık olarak incelenmiştir. Dış ticaret verileri IMF'nin veri tabanından milyon ABD doları cinsinden temin edilmiştir. RCEP anlaşması kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması olduğu için, çalışmada ülkelerin dış ticarete karşılıklı yoğunlaşmalarının olup olmadığı incelenmiştir. Dış ticarete yoğunlaşma, ticaretin belli sayıda ülke, fasıl ya da üründe ağırlık kazanması durumu olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada dış ticarete yoğunlaşma Çin temel alınarak ve literatürde yaygın olarak kullanılan çeşitli yoğunlaşma endeksleri ile incelenmiştir. Yoğunlaşmanın tespit edilmesi için, yoğunlaşma oranı (Concentration Ratio-CR), Herfindal- Hirschman endeksi (HH- Index), ticarete entropi endeksi (Trade Entropy Index- TE), Nispi Entropi Endeksi (Relative Entropy Index- REI) ve bilateral ticarete yoğunlaşma endeksleri (Bilateral Trade Intensity Index- BT) ile ülkeler arasındaki ticari yoğunlaşma belirlenmeye çalışılmıştır. Yoğunlaşma endeksleri uygulanırken Çin'in esas alınmasının nedeni, Çin'in RCEP içinde en yüksek nüfus, GSYİH ve ticaret payına sahip ülke konumunda bulunmasıdır. Çalışmada kullanılan endeksler ve hesaplanma yöntemleri aşağıdaki şekillerde açıklanmıştır;

Dış ticarete yoğunlaşmanın ölçülmesinde literatürde yaygın olarak kullanılan endekslerden birisi yoğunlaşma oranı (Concentration Ratio-CR)dir. Yoğunlaşma oranı aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır; (DİE, 2005: 7)

$$CRm = \sum_{i=1}^m P_i * 100$$

CRm: Yoğunlaşma oranı

Pi: Firma, madde, fasıl veya ülkenin payı göstermektedir. Bulunan sonuçlara göre;

- 0-30 arasında ise düşük yoğunlaşma,
- 31-50 arasında ise orta derecede yoğunlaşma,
- 51-70 arasında ise yüksek derecede yoğunlaşma,
- 71-100 arasında ise çok yüksek derecede yoğunlaşma söz konusudur denilmektedir (Doğan ve Kaya, 2011: 7).

Herfidahl-Hirschman endeksi, yoğunlaşma oranı hesaplanmış olan tüm birimlerinin karelerinin toplamı şeklinde hesaplanmaktadır (Seymen, 2009: 210). Yoğunlaşma oranına getirilen en temel eleştirilerden birisi, tüm bilgiyi bütünsel şekilde göstermemesi her yeni eklenen birim ile analiz yorumlarının değişebilmesidir. Yoğunlaşma oranının bu eksikliği HH endeksi ile kapatılmaya çalışılmıştır.

$$HH = \sum_{i=1}^N R^2it$$

Denklemden Rit i ülkesinin t ülkesiyle ticarete ihracat ve ithalat payını göstermektedir. Endeks değeri 0 ile 1 arasında değerler almaktadır (Erkan, 2019: 88). Endeks değerleri şu şekilde yorumlanmaktadır;

Düşük yoğunlaşma: $HH < 0.15$

Orta düzeyde yoğunlaşma: $0.15 \leq HH < 0.25$

Yüksek düzeyde yoğunlaşma: $HH \leq 0.25$.

Ticaret Entropi Endeksi (TE), bir ülkenin dünya ticaretine katılımını ölçmek için kullanılan bir endekstir. Endeks küçük değerler aldığı birimler arasındaki yoğunlaşmanın arttığı şeklinde yorumlanmaktadır (Erkan, 2020: 75). Ayrıca endeks değeri küçüldükçe, küresel ticarete bütünleşmenin ise azaldığı söylenebilir. Ticaret entropi endeksi şu şekilde formüleştirmektedir;

$$E_t = \sum_{i=1}^N R_{jk} \times \ln\left(\frac{1}{R_{jk}}\right)$$

Denklemden, R_{jk} i ülkesinin k ülkesine ihracatının toplam ihracatı içerisindeki payını temsil etmektedir. Endeks ithalat için de hesaplanabilmektedir. Burada hesaplanan endeks mutlak entropi endeksi olarak adlandırılmakta ve bir ülkenin tüm ülkelerle eşit düzeyde ticaret gerçekleştirdiği varsayımı ile hareket etmektedir.

Mutlak entropi endeksinin sahip olduğu bir ülkenin tüm ülkelerle eşit düzeyde ticaret gerçekleştirdiği varsayımı dış ticarete düşük bir olasılık olduğu için analizde hatalara neden olabilmektedir.

Bu hataların engellenmesi için birimlerin ağırlıklarını dikkate alan Ticarete Nispi Entropi Endeksi (TEI) geliştirilmiştir. TEI aşağıdaki şekilde formüleştirilmektedir;

$$TEI_{ij} = \left(\frac{TE_{ij}}{\log n} \right)$$

Denklemden TEI_{ij}, ticarete nispi entropi endeksini, TE_{ij} ticaret entropi endeksini ve n ise analizde yer alan birim sayısını temsil etmektedir. Endeks 0 ile 1 arasında değerler almaktadır. Değerler 0'a yaklaştıkça yoğunlaşma artmakta 1'e yaklaştıkça ise yoğunlaşma azalmaktadır (Yılmaz ve Akkaya, 2020: 257).

Bilateral ticarete ülke yoğunlaşması endeksi, bir ülkenin ticari ilişki içerisinde olduğu ülkeden yapmış olduğu ihracatın toplam ihracatı içindeki payının, o ülkenin yaptığı toplam ihracatın dünya ihracatı içindeki payına bölünerek bulunmaktadır (Seymen D. A., 2009: 236). Endeks ithalat yoğunlaşmasını hesaplamak için de dönüştürülerek kullanılabilir. Endeks değerinin 1'den büyük olması, ticaret ortağı ülkeye ihracat/ithalatta yoğunlaşmanın olduğu anlamına gelmektedir. Endeks formülü aşağıdaki gibidir:

$$BT_{ij} = \frac{\frac{X_{ij}}{X_{it}}}{\frac{X_{wj}}{X_{wt}}}$$

X_{ij} : i ülkesinin j ülkesine yaptığı ihracat,

X_{wj} : dünyanın j ülkesine ihracat değerleri,

X_{it} : i ülkesinin toplam ihracatı,

X_{wt} : toplam dünya ihracatı

Tablo 3'te Çin'in ihracatı içerisinde RCEP üyesi ülkelerin yüzdeleri 2010-2020 dönemi için yer almaktadır. Tabloya göre, RCEP ülkeleri içinde Çin'in ihracatında en yüksek paya sahip ülke yüzde 5,49'luk pay ile Japonya olmuştur. Ardından yüzde 4,39 ile Vietnam ve yüzde 4,35 ile Güney Kore yer almaktadır. Çin'in ihracatında en düşük paya sahip üç ülke ise; yüzde 0,23 ile Yeni Zelanda, yüzde 0,06 ile Laos ve yüzde 0,02 ile Brunei olarak sıralanmaktadır.

Tablo 3: Çin'in İhracatı İçerisinde RCEP Ülkelerinin Payları (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avustralya	1,72	1,79	1,84	1,70	1,67	1,77	1,78	1,83	1,90	1,93	2,06
Japonya	7,62	7,76	7,39	6,78	6,38	5,96	6,07	6,03	5,90	5,73	5,49
Güney Kore	4,36	4,37	4,28	4,12	4,28	4,45	4,48	4,52	4,38	4,44	4,35
Yeni Zelanda	0,18	0,20	0,19	0,19	0,20	0,22	0,23	0,23	0,23	0,23	0,23
Singapur	2,05	1,86	1,97	2,06	2,08	2,33	2,22	2,03	2,00	2,20	2,23
Brunei	0,02	0,04	0,06	0,08	0,07	0,06	0,03	0,03	0,06	0,03	0,02
Kamboçya	0,09	0,12	0,13	0,15	0,14	0,17	0,19	0,21	0,24	0,32	0,31
Endonezya	1,39	1,54	1,67	1,67	1,67	1,51	1,54	1,53	1,73	1,83	1,58
Laos	0,03	0,02	0,05	0,08	0,08	0,06	0,05	0,06	0,06	0,07	0,06
Malezya	1,51	1,47	1,78	2,08	1,98	1,94	1,85	1,85	1,84	2,10	2,19
Myanmar	0,22	0,25	0,28	0,33	0,40	0,41	0,39	0,40	0,42	0,49	0,48
Filipinler	0,73	0,75	0,82	0,90	1,00	1,17	1,42	1,41	1,41	1,63	1,62
Tayland	1,25	1,35	1,52	1,48	1,46	1,68	1,79	1,71	1,72	1,83	1,95
Vietnam	1,46	1,53	1,67	2,20	2,71	2,91	2,90	3,17	3,37	3,92	4,39

Kaynak: IMF verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 4'te Çin'in ithalatı içerisinde RCEP üyesi ülkelerin yüzdeler payları 2010-2020 dönemi için yer almaktadır. Tabloya göre, RCEP ülkeleri içinde Çin'in ithalatında en yüksek paya sahip ülke yüzde 8,55'lik pay ile Japonya olmuştur. Ardından yüzde 8,42 ile Güney Kore ve yüzde 5,57 ile Avustralya yer almaktadır. Çin'in ithalatında en düşük paya sahip üç ülke ise; yüzde 0,10 ile Laos, yüzde 0,07 ile Brunei ve Kamboçya olarak sıralanmaktadır.

Tablo 4: Çin'in İthalatı İçerisinde RCEP Ülkelerinin Payları (%)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Avustralya	4,28	4,65	4,32	4,70	4,59	4,07	4,41	5,07	4,93	5,78	5,57
Japonya	12,65	11,16	9,78	8,32	8,29	8,91	9,16	9,05	8,46	8,29	8,55
Güney Kore	9,90	9,28	9,17	9,38	9,69	10,88	10,02	9,69	9,51	8,39	8,42
Yeni Zelanda	0,27	0,29	0,32	0,42	0,48	0,41	0,45	0,51	0,52	0,60	0,59
Singapur	1,76	1,59	1,56	1,53	1,56	1,62	1,63	1,83	1,58	1,70	1,53
Brunei	0,05	0,03	0,02	0,00	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	0,02	0,07
Kamboçya	0,01	0,01	0,01	0,02	0,02	0,04	0,05	0,06	0,06	0,07	0,07
Endonezya	1,49	1,80	1,76	1,61	1,25	1,24	1,34	1,56	1,60	1,64	1,82
Laos	0,04	0,05	0,04	0,05	0,09	0,08	0,08	0,08	0,10	0,10	0,10
Malezya	3,61	3,56	3,21	3,08	2,84	3,32	3,09	2,97	2,98	3,46	3,63
Myanmar	0,07	0,10	0,07	0,14	0,79	0,33	0,27	0,25	0,22	0,31	0,31
Filipinler	1,16	1,03	1,08	0,93	1,07	1,19	1,09	1,05	0,97	0,97	0,94
Tayland	2,38	2,24	2,12	1,95	1,95	2,32	2,43	2,28	2,11	2,23	2,34
Vietnam	0,50	0,64	0,89	0,87	1,02	1,49	2,34	2,76	3,01	3,10	3,83

Kaynak: IMF verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 5'te Çin'in RCEP üyesi ülkelere ihracat ve ithalatta yoğunlaşmasının olup olmadığını belirlemek için hesaplanmış olan endeks sonuçları yer almaktadır. Tabloda yoğunlaşma oranı (Concentration Ratio-CR), Herfindal- Hirschman endeksi (HH- Index), ticarete entropi endeksi (Trade Entropy Index- TE), Nispi Entropi Endeksi (Relative Entropy Index- REI) ve bilateral ticarete yoğunlaşma endeksleri (Bilateral Trade Intensity Index- BT) yer almaktadır. Analiz 2012- 2016 ve 2020 yıllarını kapsamaktadır. 2012 yılı RCEP anlaşmasının başlangıç yılı olması, 2020 yılı ise anlaşmanın imzalandığı yıl olması nedeniyle seçilirken; 2016 yılı değişimin görülebilmesi için iki önemli tarihe de eşit uzaklıkta bulunması nedeniyle seçilmiştir.

Japonya'ya bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu fakat bir miktar azaldığı görülmüştür. HH endeksine göre yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının azaldığını teyit etmiştir. İthalatta ise; CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. Fakat HH, TE ve TEI endekslerinde 2020 yılında 2016 yılına kıyasla düşük bir düzeyde artış olduğu

görülmüştür. Japonya özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Japonya'ya karşı bir ihracat yoğunlaşması olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı söylenebilir.

Vietnam'a bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve incelenen dönem itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksinin arttığı yani yoğunlaşmanın arttığını söylemek mümkündür fakat yoğunlaşma tüm dönemler itibariyle düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endeks sonuçlarına göre ise ihracat yoğunlaşmasının arttığı doğrulanmıştır. İthalatta ise; CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. Fakat HH, TE ve TEI endekslerinde 2020 yılında 2016 yılına kıyasla düşük bir düzeyde artış olduğu görülmüştür. Vietnam özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Vietnam'a karşı bir ihracat yoğunlaşması olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı söylenebilir.

Güney Kore'ye bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve incelenen dönem itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksinin arttığı yani yoğunlaşmanın arttığını söylemek mümkündür fakat yoğunlaşma tüm dönemler itibariyle düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığı doğrulamaktadır. İthalatta ise; CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve incelenen dönem itibariyle arttığı görülmüştür. HH, TE ve TEI endekslerinin 2012-2016 arasında arttığı fakat 2016-2020 döneminde az da olsa azaldığı görülmüştür. Güney Kore özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Güney Kore'ye karşı hem ihracatta hem de ithalatta yoğunlaşmanın bulunduğu söylenebilir.

Singapur'a bakıldığında ihracatta, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu görülmüştür. HH endeksine göre yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını teyit etmiştir. İthalatta ise; CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksin 2020 yılında 2016 yılına kıyasla düşük bir düzeyde azalış, TE ve TEI endekslerinde ise artış olduğu görülmüştür. Buradan yoğunlaşmanın azaldığı söylenebilir. Singapur özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Singapur'a karşı bir ihracat yoğunlaşması olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı söylenebilir.

Malezya'ya bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre düşük yoğunlaşma düzeyinde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını teyit etmiştir. İthalatta ise; CR endeksinin 2016 dışındaki iki yılda da arttığı, BT endeksinde de 2016 yılı dışında ithalat yoğunlaşmasının bulunduğu görülmüştür. HH endeksine göre ithalatta düşük bir yoğunlaşma olduğu belirlenmiştir. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Malezya özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Malezya'ya karşı hem ihracat hem de ithalat yoğunlaşmasının olduğu görülmüştür.

Avustralya'ya bakıldığında ihracat için, ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre ihracatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise; CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Avustralya özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Avustralya'ya karşı bir ihracat yoğunlaşması olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Tayland'a bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre ihracatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Tayland özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Tayland'a karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Filipinler'e bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre ihracatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış

olduğu görülmüştür. Filipinler özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Filipinler'e karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Endonezya'ya bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre düşük yoğunlaşma düzeyinde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını teyit etmiştir. İthalatta ise; CR endeksinin 2016 dışındaki iki yılda da arttığı, BT endeksinde de 2016 yılı dışında ithalat yoğunlaşmasının bulunduğu görülmüştür. HH endeksine göre ithalatta düşük bir yoğunlaşma olduğu belirlenmiştir. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Endonezya özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Endonezya'ya karşı hem ihracat hem de ithalat yoğunlaşmasının olduğu söylenebilir.

Myanmar'a bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. Özellikle BT endeksinde yüksek düzeyde bir ihracat yoğunlaşması olduğu belirlenmiştir. HH endeksine göre ihracatta orta düzeyde yoğunlaşma olduğu görülmüştür. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Myanmar özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Myanmar'a karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Kamboçya'ya bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. Özellikle BT endeksinde yüksek düzeyde bir ihracat yoğunlaşması olduğu belirlenmiştir. HH endeksine göre ihracatta orta düzeyde yoğunlaşma olduğu görülmüştür. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Kamboçya özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Kamboçya'ya karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Yeni Zelanda'ya bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre ihracatta orta düzeyde yoğunlaşma olduğu görülmüştür. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma orta düzeydedir. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Yeni Zelanda özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Yeni Zelanda'ya karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Laos'a bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. Özellikle BT endeksinde yüksek düzeyde bir ihracat yoğunlaşması olduğu belirlenmiştir. HH endeksine göre ihracatta orta düzeyde yoğunlaşma olduğu görülmüştür. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Laos özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Laos'a karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Brunei'ye bakıldığında ihracat için, CR ve BT endekslerinde yoğunlaşmanın var olduğu ve yıllar itibariyle arttığı görülmüştür. HH endeksine göre ihracatta orta düzeyde yoğunlaşma olduğu görülmüştür. TE ve TEI endekslerinde ise ihracat yoğunlaşmasının arttığını doğrulamıştır. İthalatta ise, CR'nin arttığı görülmüş fakat BT endeksinde bir yoğunlaşma bulunmamıştır. HH endeksine göre ithalatta yoğunlaşma düşük düzeyde kalmıştır. TE ve TEI endekslerinde ise kısıtlı bir artış olduğu görülmüştür. Brunei özelinden değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in Brunei'ye karşı bir ihracat yoğunlaşmasının olduğu, ithalatta ise yoğunlaşmanın bulunmadığı görülmüştür.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; Çin'in RCEP ülkelerinin tamamına ihracat yoğunlaşmasının bulunduğu Vietnam, Myanmar, Kamboçya ve Laos'a ise yoğunlaşmanın yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. İthalatta ise Çin'in sadece Güney Kore, Malezya ve Endonezya'ya karşı yoğunlaşmasının bulunduğu belirlenmiştir.

Tablo 5: İthalat ve İthalat İçin Hesaplanmış Olan Endeks Değerleri

		Japonya			Vietnam			Güney Kore			Singapur			Malezya		
		2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020
İhracat	CR	9.94	9.65	8.09	12.19	14.27	14.55	17.94	21.40	20.96	20.58	24.93	24.25	22.98	27.86	27.47
	BT	1.83	2.28	2.42	2.71	3.08	3.99	1.67	2.30	2.38	1.14	1.67	1.84	1.70	2.29	2.62
	HH	0.010	0.009	0.007	0.015	0.020	0.021	0.032	0.046	0.044	0.042	0.062	0.059	0.053	0.078	0.075
	TE	0.100	0.098	0.088	0.111	0.121	0.122	0.134	0.143	0.142	0.141	0.150	0.149	0.147	0.155	0.154
	TEI	0.087	0.085	0.077	0.097	0.105	0.106	0.117	0.125	0.124	0.123	0.131	0.130	0.128	0.135	0.134
İthalat	CR	8.49	6.67	7.19	9.26	8.38	10.41	17.22	15.68	17.50	18.58	16.87	18.79	21.36	19.12	21.84
	BT	0.191	0.137	0.141	0.001	0.003	0.008	1.742	1.682	1.854	0.414	0.910	0.723	2.413	0.953	1.113
	HH	0.007	0.004	0.005	0.009	0.007	0.011	0.030	0.025	0.031	0.035	0.028	0.035	0.046	0.037	0.048
	TE	0.091	0.078	0.082	0.096	0.090	0.102	0.132	0.126	0.132	0.136	0.130	0.136	0.143	0.137	0.144
	TEI	0.079	0.068	0.072	0.084	0.079	0.089	0.115	0.110	0.116	0.118	0.114	0.119	0.125	0.120	0.126
İhracat		Avustralya			Tayland			Filipinler			Endonezya			Myanmar		
		2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020
	CR	25.46	30.70	30.50	27.51	33.55	33.37	28.61	35.81	35.75	30.86	38.25	38.08	31.23	38.87	38.79
	BT	1.63	2.10	2.67	1.31	2.05	2.48	1.70	2.83	3.32	1.71	2.36	2.71	4.30	4.38	4.75
	HH	0.065	0.094	0.093	0.076	0.113	0.111	0.082	0.128	0.128	0.095	0.146	0.145	0.098	0.151	0.150
İthalat	TE	0.151	0.157	0.157	0.154	0.159	0.159	0.155	0.160	0.160	0.158	0.160	0.160	0.158	0.160	0.160
	TEI	0.132	0.137	0.137	0.135	0.139	0.139	0.136	0.139	0.139	0.137	0.139	0.139	0.138	0.139	0.139
	CR	25.11	22.33	26.53	26.95	24.10	28.50	27.89	24.90	29.29	29.42	25.88	30.82	29.48	26.07	31.08
	BT	0.018	0.015	0.033	0.052	0.031	0.026	0.004	0.004	0.005	2.448	0.957	1.417	0.0001	0.0004	0.0008
	HH	0.063	0.050	0.070	0.073	0.058	0.081	0.078	0.062	0.086	0.087	0.067	0.087	0.087	0.068	0.097
İhracat	TE	0.151	0.145	0.153	0.153	0.149	0.155	0.155	0.150	0.156	0.156	0.152	0.158	0.156	0.152	0.158
	TEI	0.131	0.127	0.133	0.134	0.130	0.136	0.135	0.131	0.136	0.136	0.133	0.137	0.136	0.133	0.138
		Kamboçya			Yeni Zelanda			Laos			Brunei					
		2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020	2012	2016	2020			
	CR	31.41	39.17	39.25	31.47	39.24	39.33	31.72	39.61	39.68	31.80	39.65	39.70			
İthalat	BT	2.51	3.27	3.27	1.13	1.51	1.66	4.01	4.60	4.99	2.07	1.76	1.18			
	HH	0.099	0.153	0.154	0.099	0.154	0.155	0.101	0.157	0.157	0.101	0.157	0.158			
	TE	0.158	0.159	0.159	0.158	0.159	0.159	0.158	0.159	0.159	0.158	0.159	0.159			
	TEI	0.138	0.139	0.139	0.138	0.139	0.139	0.138	0.139	0.139	0.138	0.139	0.139			
	CR	29.49	26.11	31.14	29.53	26.17	31.22	29.81	26.50	31.72	29.82	26.51	31.78			
İthalat	BT	0.0000	0.0001	0.0001	0.0006	0.0009	0.0014	0.0000	0.0000	0.0000	0.0004	0.0000	0.0004			
	HH	0.087	0.068	0.097	0.087	0.068	0.097	0.089	0.070	0.101	0.089	0.170	0.101			
	TE	0.156	0.152	0.158	0.156	0.152	0.158	0.157	0.153	0.158	0.157	0.153	0.158			
	TEI	0.136	0.133	0.138	0.136	0.133	0.138	0.137	0.133	0.138	0.137	0.133	0.138			

(2012-2016-2020)Kaynak: IMF verileri kullanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Sonuç

Çin, hızla büyüyen ticaret hacmi ve ticari bağları ile yükselen bir ekonomidir. Bu durum Çin'in jeoekonomik gücünü artırmakta ve dünyadaki siyasi ağırlığını da güçlendirmektedir. Dünyanın en büyük ikinci ekonomisi durumunda olan Çin'in ilerleyen dönemlerde ABD ekonomisini geçerek dünyanın en büyük ekonomisi olacağı düşünülmektedir. Çin, ekonomik büyümesinin anahtarı konumunda olan dış ticaretini daha da artırmak ve güvenli bir ticaret alanı oluşturmak istemektedir. Çin'i güvenli bir ticaret alanı oluşturmaya iten en önemli neden ABD'nin Çin'e karşı yürütmekte olduğu karşıt politikalarıdır. Çin, güvenli ticaret alanı yaratabilmek için iki önemli oluşumu ortaya çıkartmıştır. Bunlardan birincisi; ülkelerin altyapı

kalitelerinin artırılması yolu ile ticareti artırmayı amaçlayan Bir Kuşak Bir Yol Projesi, ikincisi ise kapsamlı bir serbest ticaret anlaşması olan RCEP'tir.

RCEP, dünyanın en büyük serbest ticaret anlaşması olarak adlandırılmaktadır. Özellikle ABD'nin TPP'den çekilmesi sonrasında RCEP ön plana çıkmıştır. Çin'in ekonomik ve siyasi rakipleri olarak sayılabilecek Japonya, Güney Kore, Avustralya, Yeni Zelanda gibi ülkelerin RCEP'e üye olmaları bunun en büyük kanıtı olarak gösterilebilir. Buna ek olarak; Brunei, Laos, Kamboçya, Myanmar gibi gelişmekte olan ülkelerde RCEP içerisinde yer almaktadırlar.

Çalışmada anlaşmanın, en büyük paydaşı olan Çin'in RCEP ülkelerine olan ticaret yoğunlaşmasının artmasına katkı sağladığı sonucuna varılmıştır. İncelenen dönemde Çin'in Japonya, Vietnam, Singapur, Avustralya, Filipinler, Tayland, Myanmar, Kamboçya, Yeni Zelanda, Laos ve Brunei'ye sadece ihracat yoğunlaşmasının arttığı ithalat yoğunlaşmasının ise ortaya çıkmadığı görülmüştür. Güney Kore, Malezya ve Endonezya ile ise hem ihracat hem de ithalat yoğunlaşmasının varlığı belirlenmiştir. 2020 yılı itibarıyla Vietnam (3,99), Filipinler (3,32), Kamboçya (3,27), Myanmar (4,75) ve Laos'a (4,99) Çin'in ihracat yoğunlaşmasının çok yüksek düzeyde olduğu görülmüştür. Buradan Çin'in RCEP vasıtası ile ticari bağlarını kuvvetlendirdiği, kendisine güvenli bir ticaret alanı oluşturmaya çalıştığı söylenebilir. Kısacası RCEP, Çin'in jeoekonomik güç araçlarından birisidir denilebilir.

RCEP, dünyanın en büyük serbest ticaret anlaşması olması nedeniyle dünya ticari dengelerini etkileyebilme potansiyeline sahiptir. TPP'nin etkisinin azalması ile RCEP'e olan ilgi daha da artmış ve anlaşmaya daha çok ülkenin katılmak isteyebileceği düşünülmektedir. Çin'in RCEP ve OBOR ile dünya ticaret ve siyasi dengelerini değiştirebileceği düşünüldüğünde ülkelerin buna göre konumlanmaları önem arz etmektedir. Türkiye'nin de bu duruma göre yeni politikalar oluşturması ve Asya'da oluşabilecek yeni ekonomik ve siyasi dengelerin dışında kalmaması gerekmektedir. Türkiye, Bir Kuşak Bir Yol Projesinin paydaşlarından birisidir. Fakat Türkiye'nin RCEP anlaşmasına dâhil olması taraf olduğu Avrupa Birliği'nin Gümrük Birliği dolayısıyla hukuki anlamda imkansızdır. Bu nedenle Türkiye'nin RCEP anlaşmasının potansiyelinin farkında olarak yakın ilişkiler kurması önem arz etmektedir.

Kaynakça

Aggarwal, V. K. (2016). *Mega-FTAs and the Trade-Security Nexus : The Trans-Pacific Partnership (TPP) and Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)*, East-West Center, Honolulu.

Al-Qudah, A. A., Al-Okaily, M., & Alqudah, H. (2021). The relationship between social entrepreneurship and sustainable development from economic growth perspective: 15 'RCEP' countries. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, Cilt: 1, s. 1-18.

ASEAN. ASEAN İnternet Sitesi: <https://asean.org/summary-regional-comprehensive-economic-partnership-agreement/> Erişim, 15 Mayıs 2021.

Ateş, E. (2017). *Türkiye'nin İmzaladığı Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA): Dış Ticaret Etkileri İki Yanlı Sektörel Bir Analiz*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Balkır, C. (2010). *Uluslararası Ekonomik Bütünleşme: Kuram, Politika ve Uygulama AB ve Dünya Örnekleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Chang, S.-M., Huang, Y.-Y., Shang, K.-C., & Chiang, W.-T. (2020). Impacts of Regional Integration and Maritime Transport on Trade: With Special Reference To RCEP. *Maritime Business Review*, Cilt: 5, Sayı: 2, s. 143-158.

DİE. (2005). *Dış Ticarete Yoğunlaşma 2003*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Yayın No:2933.

Doğan, S., & Kaya, S. S. (2011). Gümrük Birliği Sonrasında (1996-2009) Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Dış Ticaretinin Ülke ve Fasıllık Bazlı Yoğunlaşma Analizi. *Ekonometri ve İstatistik*, Sayı: 14, s. 1-18.

Erkan, B. (2019). Analysis of Export Concentration of Industrial Sector in Uşak Province . *8th SCF International Conference on "The Economic and Social Impacts of the Globalization and Liberalization"*, Antalya, s. 87-91.

Erkan, B. (2020). Entropic Analysis of Concentrations in Europe's Highest Budget Football Leagues. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, Cilt: 7, Sayı: 17, s. 73-80.

Fukunaga, Y., & Isono, I. (2013). *Taking ASEAN+1 FTAs Towards The RCEP: A Mapping Study*, Economic Research Institute for ASEAN, Jakarta.

G., B. N., Sen, R., & Srivastava, S. (2019). *Tariff liberalization in the RCEP trade agreement and impact on India's automobile industry: An applied general equilibrium analysis*, ARTNeT Working Paper Series, Bangkok.

Gao, H., & Shaffer, G. (2021). *The RCEP : Great Power Competition and Cooperation Over Trade*, Legal Studies Research Paper Series, Kaliforniya.

Hamanaka, S. (2014). TPP versus RCEP: Control of Membership and Agenda Setting. *East Asian Economic Review*, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 163-186.

Hepaktan, C. E., & Çınar, S. (2011). Türkiye'nin Dış Ticaretinin Bölgesel Profili. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 30, Sayı: 1, s.117-140.

Hong, Z. (2016). China's One Belt One Road: An Overview of the Debate. Z. Hong içinde, *China's One Belt One Road: An Overview of the Debate*, ISEAS – Yusof Ishak Institute, Singapur, s. 1-33.

Li, Q., & Moon, H. C. (2018). The Trade and Income Effects of RCEP: Implications for China and Korea. *Journal of Korea Trade*, Cilt: 22, Sayı: 3, s. 306-318.

Myrdal, G. (1974). What Is Development? . *Journal of Economic Issues*, Cilt: 8, Sayı: 4, s. 729-736.

Nordin, A. H., & Weissmann, M. (2018). Will Trump make China great again? The belt and road initiative and international order. *International Affairs*, Vol. 94, Issue.2, s. 231-249.

Panda, J. P. (2014). Factoring the RCEP and the TPP: China, India and the Politics of Regional Integration. *Strategic Analysis*, Cilt: 38, Sayı: 1, s. 49-67.

RCEP,. RCEP Web Sitesi: <https://rcepsec.org/legal-text/> Erişim Tarihi: 29 Nisan 2021.

Seyidoğlu, H. (2015). *Uluslararası İktisat: Teori Politika ve Uygulama*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.

Seymen, D. (2009). Gümrük Birliği, Türkiye'nin Avrupa Birliği İle Ticaretinde Ülke Yoğunlaşmasını Değiştirdi mi? *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, s. 199-220.

Seymen, D. A. (2009). *Türkiye'nin Dış Ticaret Yapısı ve Rekabet Gücü*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

Sönmez, E. K. (2020). Çin'in Bölgesel Hegemonya Araçları Olarak Asya Pasifikte Uluslararası Örgütler. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 6, s. 33-53.

T.C Ticaret Bakanlığı. T.C Ticaret Bakanlığı İnternet Sitesi: <https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/malezya/bolgesel-kapsamli-ekonomik-ortaklik-rcep-anlasmasi-imzalandi> Erişim, 20 Mayıs 2021.

USTR.. *The Office of the U.S. Trade Representative* . The Office of the U.S. Trade Representative (USTR) Web Sitesi: <https://ustr.gov/about->

us/policy-offices/press-office/press-releases/2017/january/US-Withdraws-From-TPP. Erişim 23 Mayıs 2021.

Vines, D. (2018). The BRI and RCEP: Ensuring Cooperation in The Liberalisation of Trade in Asia. *Economic and Political Studies*, Cilt: 6, Sayı: 3, s. 338-348.

Wardani, R. Y., & Cooray, N. S. (2019). Saving Potential of Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP): Implication for China and Japan. *Journal of Economic Info*, Cilt: 6, Sayı: 1, s. 34-42.

Wignaraja, G. (2018). *What Does RCEP Mean for Insiders and Outsiders? The Experience of India and Sri Lanka*. Bangkok: ARTNeT Working Paper Series.

WTO. *WTO Regional Trade Agreements Database*. WTO İnternet Sitesi: <http://rtais.wto.org/UI/publicsummarytable.aspx>. Erişim, 30 Nisan 2021

Wu, C.-H. (2020). ASEAN at the Crossroads: Trap and Track between CPTPP and RCEP. *Journal of International Economic Law*, Cilt: 23, s. 97-117.

Ye, M. (2015). China and Competing Cooperation in Asia-Pacific: TPP, RCEP, and the New Silk Road. *Asian Security*, Cilt: 11, Sayı: 3, s. 206-224.

Yiğenoğlu, K. (2018). Çin'in Tek Kuşak Tek Yol Projesi ve Asya Altyapı Kalkınma Bankası. *Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi*, s. 10-28.

Yılmaz, F., & Akkaya, G. C. (2020). Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Dış Ticaretinde Yoğunlaşma Analizi. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 2, s. 251-267.

Yu, P. K. (2017). The RCEP and Trans-Pacific Intellectual Property Norms Recommended Citation The RCEP and Trans-Pacific Intellectual Property Norms. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, Cilt: 50, s. 673-740.